



ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2021
Α΄ ΦΑΣΗ

E_3.Αλ3Α(α)

ΤΑΞΗ: Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ

Ημερομηνία: Πέμπτη 7 Ιανουαρίου 2021
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

A1. α

- α. Λάθος
- β. Σωστό
- γ. Σωστό
- δ. Σωστό
- ε. Σωστό

A1. β

- α. «οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδεὶς...πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον»
- β. «ὥστε φιλοσοφητέον καὶ νέω καὶ γέροντι...μελλόντων»
- γ. «μελετᾶν οὖν χρὴ τὰ ποιοῦντα ... ταύτην ἔχειν.»
- δ. «μήτε τοὺς ἀπαιδεύτους ... ἀπωκίσθαι;»
- ε. «Ἀληθῆ, ἔφη.»

B1. Η επιστολή αποτελούσε ένα προσφιλές μέσο για πολλούς στοχαστές, προκειμένου να διασώσουν τις απόψεις τους. Η λογοτεχνική επιστολή, ως διακριτό γραμματειακό είδος, έχει παγιωμένη λογοτεχνική μορφή. Τα κείμενα αυτά στην αρχαιότητα ήταν άτιτλα και στη συνέχεια έπαιρναν τον τίτλο τους από το όνομα του αποστολέα (και συγγραφέα) και του παραλήπτη. Ο σκοπός

των επιστολικών αυτών κειμένων ήταν ως επί το πλείστον συμβουλευτικός-παραινετικός για την επίτευξη μίας ηθικής ζωής.

Κλασικός εκπρόσωπος του είδους της επιστολής θεωρείται ο Επίκουρος (σώζονται ακέραιες κι άλλες επιστολές του) γεγονός που οφείλεται στη φύση της φιλοσοφίας του η οποία απευθύνεται σε όλους τους ανθρώπους χωρίς διαχωρισμούς. Ο *Κῆπο*, άλλωστε, του Επικούρου ήταν μια ανοιχτή σε όλους σχολή και η φιλοσοφία του ήταν στη διάθεση οποιουδήποτε επιθυμούσε να μυηθεί σ' αυτήν. Εκεί δεν συμμετείχαν μόνο ελεύθεροι άνδρες, αλλά και γυναίκες, δούλοι και εταίρες, ενώ όλοι συνυπήρχαν σε ένα φιλικό και ισότιμο κλίμα μιας κοινότητας φίλων (*συμφιλοσοφεῖν*).

Παραλήπτης της συγκεκριμένης επιστολής είναι ο Μενοικέας, μαθητής του Επικούρου, αλλά ουσιαστικά αποδέκτης των στοχασμών που διατυπώνονται σ' αυτήν είναι ο κάθε άνθρωπος. Στο κείμενο αναφοράς υπάρχουν στοιχεία που παραπέμπουν στο γραμματειακό αυτό είδος της επιστολής με διδακτικό χαρακτήρα.

- Επικρατεί **το προτρεπτικό ύφος**, καθώς αρχίζει με δυο κύριες προτάσεις επιθυμίας που συνδέονται παρατακτικά μεταξύ τους με τους αποφαιτικούς συμπλεκτικούς συνδέσμους «μήτε...μήτε...»
- Χρησιμοποιούνται οι προτρεπτικές προστακτικές «*μελλέτω*» και «*κοπιάτω*», στις οποίες είναι φανερός ο **δεοντολογικός χαρακτήρας** της διατύπωσης.
- Ο διδακτικός τόνος είναι εμφανής και **στο ρηματικό επίθετο «φιλοσοφητέον»**, που δηλώνει το δέον, όπως και στη φράση της κατακλείδας «*μελετᾶν οὖν χρή*».
- Η γλώσσα και το ύφος του κειμένου χαρακτηρίζονται από απλότητα, αμεσότητα και σαφήνεια, στοιχεία που αντανάκλουν το γραμματειακό είδος της επιστολής, εφόσον ο Επίκουρος απευθύνεται σε ένα ευρύ κοινό, ετερόκλητο που πιθανόν να ερχόταν για πρώτη φορά σε επαφή με τη φιλοσοφία.
- Ταυτόχρονα η χρήση α' πληθυντικού προσώπου («*ἔχομεν*», «*πράττομεν*») προσδίδει αμεσότητα, οικειότητα, ζωντάνια και παραστατικότητα καθώς προσδίδει στο μήνυμα καθολικό χαρακτήρα. Έτσι, αποστολέας και παραλήπτης εντάσσονται στη χορεία των ανθρώπων που διακαώς επιδιώκουν την κατάκτηση της ευδαιμονίας.
- Κυριαρχεί η παρατακτική σύνδεση, το σχήμα των αντιθέσεων που προσφέρει σαφήνεια («*ἄωρος – πάρωρος*», «*νέω καὶ γέροντι*», «*τῷ μὲν - τῷ*

δέ», «παρούσης μὲν - ἀπούσης δέ») το απλό, καθημερινό και οικείο λεξιλόγιο που δεν προσιδιάζει σε επιστημονικό κείμενο με αποδέκτες μια μικρή ομάδα διανοητών με ελιτίστικο χαρακτήρα. Εκτός από τον Μενοικέα παραλήπτης μπορεί να είναι ο καθένας από εμάς.

- B2.** (προαιρετική σύνδεση με τους βασικούς άξονες του έργου) *[Το γενικό θέμα της Πολιτείας του Πλάτωνα είναι η δικαιοσύνη στο πλαίσιο της λειτουργίας της ορθής, της ιδεώδους πολιτείας. Ειδικότερα το θέμα της αλληγορίας του σπηλαίου είναι η παιδεία ως στροφή της ψυχής προς το φως, δηλαδή προς την ιδέα του αγαθού, και συγκεκριμένα α) η επίδραση που ασκεί η παιδεία στη φύση του ανθρώπου και β) η υποχρέωση που έχουν οι ορθά πεπαιδευμένοι (οι φιλόσοφοι) να φωτίζουν με την παιδεία τους και τους άλλους ανθρώπους]*

Αφού προηγουμένως ο Σωκράτης εξήγησε για ποιους λόγους κρίνονται ακατάλληλοι να διοικήσουν ικανοποιητικά την πόλη τόσο οι απαίδευτοι όσο και οι πεπαιδευμένοι, τώρα περνά στο μείζον θέμα του έργου των θεμελιωτών της ιδεώδους πολιτείας.

Οι ιδρυτές της πολιτείας οφείλουν να καθοδηγήσουν τα εξαιρετικά πνεύματα προς το αγαθό και τη θέασή του και να μην τους επιτρέπουν να αδιαφορούν για τους υπόλοιπους δεσμώτες οι οποίοι βρίσκονται ακόμα εγκλωβισμένοι μέσα στο σπήλαιο, στην αμάθεια και την απαιδευσία. Με τη λέξη «τῶν οἰκιστῶν» ο Σωκράτης εννοεί τον εαυτό του και τους συνομιλητές του, μαζί με τους οποίους οικοδομεί/οραματίζεται την ιδεώδη πολιτεία. Οφείλουν, λοιπόν, **να υποχρεώσουν («ἀνάγκασαι») τους προικισμένους από τη φύση ανθρώπους («τὰς βελτίστας φύσεις»)**, όσους, δηλαδή, έχουν από τη φύση τις απαραίτητες πνευματικές ικανότητες και ψυχικές δυνάμεις να εξελιχθούν σε φιλοσόφους :

- α) να στραφούν προς την αρετή και να φθάσουν στη θέαση του αγαθού (που χαρακτηρίζεται ως «μέγιστον μάθημα»), να γίνουν δηλαδή φιλόσοφοι .
- β) αφού γίνουν φιλόσοφοι, να ασχοληθούν με τα πρακτικά προβλήματα της πολιτικής ζωής, να μην τους αφήνουν να αδρανούν απέχοντας από την πολιτική ζωή, αλλά **να υποχρεωθούν να αναλάβουν τη διοίκηση της πόλης** («μη ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται»). Κι αυτό, γιατί είναι οι μόνοι που μπορούν να διοικήσουν ορθά την πολιτεία.

Ο όρος «φύσις» σημαίνει, κατ'αρχάς, όλα όσα ο άνθρωπος δεν μπορεί να κατασκευάσει ο ίδιος, αλλά τα βρίσκει να προϋπάρχουν. Μπορεί, βέβαια, με την τέχνη του, τον πολιτισμό του να τα συμπληρώσει, αλλά δεν είναι σε θέση να τα αλλάξει ουσιωδώς. Επομένως, **η «φύσις» του ανθρώπου είναι τα**

χαρίσματα και τα ελαττώματα που έχει ως έμφυτο κτήμα του. Για τον Πλάτωνα η «φύσις» παίζει καθοριστικό ρόλο στην εκλογή του άριστου βίου. (Φιλοσοφικός Λόγος σελ.108)

Συνεπώς, όσοι διαθέτουν πολλά φυσικά χαρίσματα μπορούν να λάβουν ανώτερη παιδεία και να γίνουν «φύλακες». Οι πιο προικισμένοι από αυτούς θα επιλεγούν στην τάξη των «φυλάκων-βασιλέων», αφού φθάσουν στη θέαση του Αγαθού και γίνουν φιλόσοφοι. Με τον όρο «μέγιστον μάθημα» ο Πλάτων εννοεί την **Ιδέα του Αγαθού, την ύψιστη γνώση, και τη θέασή της.** Ο Πλάτων θεωρεί ότι η κατάκτηση του Αγαθού, η γνώση της αλήθειας, οδηγεί όχι μόνο στη γνώση αλλά και στην πραγμάτωση της ηθικής και δίκαιης πράξης. Ο φιλόσοφος, δηλαδή, που φθάνει στη θέαση του Αγαθού, **δεν είναι μόνο σοφός αλλά και ενάρετος, ηθικός και δίκαιος** (νοησιαρχική ηθική). Άρα, **οι πράξεις του είναι ηθικές και δίκαιες** και διοικεί την ιδανική πολιτεία με δικαιοσύνη και αρετή.

Σύμφωνα με το σχόλιο του σχολικού εγχειριδίου (φιλοσοφικός λόγος σελ.108), ο Πλάτωνας δεν δίνει μια σαφή ερμηνεία για τον όρο «αγαθό», που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα, παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. «Αγαθόν» πάντως είναι:

- α) το «εἶναι» και ό,τι διατηρεί το «εἶναι» β) η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα (δηλαδή ό,τι εξασφαλίζει την τάξη και τη συνοχή της εξαιρετικά σύνθετης πραγματικότητας) γ) ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη. Η έκφραση «αὐτὸ τὸ ἀγαθόν» φαίνεται να δηλώνει την **ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης.** Πάντως, ήδη στην αρχαιότητα το «Πλάτωνος ἀγαθόν» ήταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και σκοτεινό.
- Αυτό το Αγαθό **μπορεί να προσεγγιστεί και να το θεαθεί ο άνθρωπος,** όχι βέβαια με τις αισθήσεις, αλλά με την καθαρή νόηση. Το απαρέμφατο «**ἀφικέσθαι**» (=να φθάσει) δηλώνει **τη θέαση του Αγαθού** από τις «βέλτιστες φύσεις» μετά από κοπιαστική πορεία, επίπονη «παίδευσιν».
- Οι τύποι του ρ. ὁρῶ «**ἰδεῖν**» και «**ἰδῶσι**» (=να δούν, να αντικρύσουν, να θεαθούν) δηλώνουν και αυτές την ολοκλήρωση αυτής της πορείας από την άγνοια στην αληθινή γνώση, τη θέαση του Αγαθού. Πρέπει, βέβαια, να επισημανθεί ότι τα «ἰδεῖν» και «ἰδῶσι» δεν αναφέρονται στην αίσθηση της όρασης, αλλά σε μια **πνευματική θέαση του Αγαθού μέσω της νόησης.**

Η κατάκτηση του Αγαθού είναι **δύσκολη και απαιτεί κόπο, επίπονη προσπάθεια και αγώνα**. Αυτό ακριβώς υποδηλώνεται με την επανάληψη τύπων του ρ. ἀναβαίνω **«ἀναβῆναι», «ἀνάβασιν», «ἀναβάντες»**. Πολύ συχνά στον Πλάτωνα λέξεις που σημαίνουν το **ἀν** και την **ἀνάβαση** χρησιμοποιούνται μεταφορικά για την παιδεία και τα αγαθά που αυτή προσφέρει. Το ουσιαστικό **«ἀνάβασιν»**, όπως και το αντίστοιχο ρήμα χρησιμοποιείται συμβολικά από τον Πλάτωνα, για να δείξει την πορεία του ανθρώπου προς τη γνώση και την προσέγγιση του Αγαθού. Πρόκειται για μια πορεία ανηφορική που απαιτεί χρόνο και μόχθο. Αντιστοίχως μακρόχρονη και κοπιώδης περιγράφεται στην Πολιτεία η εκπαίδευση των ἐνπαιδεία πολιτών και μελλοντικών φυλάκων. (Φάκελος Υλικού σελ.98)

Η φράση **«ὁ νῦν ἐπιτρέπεται»** αποτελεί σχόλιο του Πλάτωνα για την κατάσταση που επικρατεί στις **αποτυχημένες πολιτικές κοινωνίες της εποχής του** : δεν τις κυβερνούν οι πεπαιδευμένοι, οι φιλόσοφοι, στους οποίους επιτρέπεται να απέχουν από την πολιτική δράση και τη διοίκηση της πόλης. Αυτή είναι και η κύρια αιτία της κακοδιοίκησής τους. Ο φιλόσοφος **καταγγέλλει ἔμμεσα την απροθυμία των πνευματικών ανθρώπων της εποχής του να αναλάβουν την πολιτική ευθύνη της διακυβέρνησης της πόλης**.

(Προαιρετική αναφορά) [Αντίθετα, στην ιδεώδη πολιτεία οι φιλόσοφοι δεν δικαιούνται να ζουν όπως ζουν στην εποχή του, σα να βρίσκονται ήδη στα «νησιά των μακάρων», απομονωμένοι στον γυάλινο και ασφαλή «πύργο της γνώσης», αποκομμένοι από τα πρακτικά προβλήματα της πολιτικής ζωής και ασχολούμενοι απερίσπαστοι με τις φιλοσοφικές αναζητήσεις τους. Δεν δικαιούνται, λέει ο Σωκράτης-Πλάτων, να απέχουν από την πολιτική δράση θεωρώντας ότι η ενασχόληση με τον απλό λαό και τα καθημερινά προβλήματα της δημόσιας ζωής αποτελεί **ντροπή, προσβολή και ηθική μείωση για τον άνθρωπο του πνεύματος**. Ο άνθρωπος του πνεύματος, υποστηρίζει ο Σωκράτης-Πλάτων, οφείλει να επιστρέψει στην «σπηλιά», να ασχοληθεί με τα προβλήματα των ἀπαιδευτων, να διαγνώσει τις ανάγκες τους, να τους διαφωτίσει και να τους δείξει τον δρόμο για το φως, να υποστεί τελικά τις όποιες συνέπειες της αμάθειάς τους (όπως ο ίδιος ο Σωκράτης με την καταδίκη του σε θάνατο) στην προσπάθειά του να τους βοηθήσει.]

B3.

- 1-Α,
- 2-Ζ,
- 3-Ε,
- 4-Γ,
- 5-Η,
- 6-Θ,
- 7-Β,
- 8-Ι,
- 9-Δ,
- 10-ΣΤ

B4.α Στο αρχαίο κείμενο η λέξη **ώρα** χρησιμοποιείται εμφατικά τέσσερις φορές (υπάρχειν ὥραν, παρεληλυθέναι τὴν ὥραν, μήπω παρεῖναι τὴν ὥραν, μηκέτι εἶναι (τὴν ὥραν))

Έχει τη σημασία : **η κατάλληλη χρονική περίοδος, ο κατάλληλος χρόνος, η κατάλληλη στιγμή, η κατάλληλη εποχή για κάτι.** Στο απόσπασμα λοιπόν του Επικούρου η λέξη ώρα (όπως και τα σύνθετα επίθετα ἄωρος και πάρωρος που την περιέχουν) χρησιμοποιείται με τη σημασία του καιρού, του κατάλληλου χρόνου για κάτι και μας παραπέμπει στην απρόσωπη φράση ώρα ἐστί =είναι καιρός να γίνει κάτι.

ωραίος, ώριμος

- Οι διακοπές στο χωριό ήταν για αυτόν μια ωραία ανάμνηση που ζωντάνευε στο μυαλό του για πολλά χρόνια.
- Πολλοί έφηβοι καλούνται να πάρουν μια ώριμη απόφαση για το μέλλον τους, ενώ ακόμη νιώθουν παιδιά.

B4.β

- **τῷ λέγοντι** = τῷ φάσκοντι, τῷ φράζοντι
- **χρή** = δεῖ, ἀνάγκη ἐστί, πρέπει
- **ἡγούμενοι** = νομίζοντες, οἰόμενοι, δοκοῦντες
- **ἐθέλειν** = βούλεσθαι, ἐφίεσθαι, ἐπιθυμεῖν

B5. Για τους περισσότερους φιλοσόφους της αρχαιότητας η **ευδαιμονία είναι ο τελικός σκοπός της ζωής, η επιδίωξη όλων των ανθρώπων, το απώτατο αγαθό.** Στον Επικούρο η ευδαιμονία έχει κεντρική θέση, αποτελώντας ένα ιδανικό εφικτό σε όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως φυλετικής καταγωγής, φύλου, ηλικίας, κοινωνικής θέσης και οικονομικής κατάστασης. Ο ρόλος της

είναι διττός: θεραπευτικός και διδακτικός.(βλ. *Φάκελος Υλικού* σελ.31). Στο κείμενο αναφοράς μάλιστα ο Επίκουρος επισημαίνει πως **η φιλοσοφία αποτελεί μέσο για την εξασφάλιση της ψυχικής υγείας όλων των ανθρώπων ανεξαιρέτως. Γι' αυτό προέταξε την προτροπή του σε νέους και ηλικιωμένους να ασχοληθούν με τη φιλοσοφία.** (βλ. *Μήτε νέος τις ὦν μελλέτω φιλοσοφεῖν, μήτε γέρον ὑπάρχων κοπιάτω φιλοσοφῶν.*) Το βασικό του επιχείρημα είναι πως δεν υπάρχει κατάλληλη χρονική περίοδος για φιλοσοφία, καθώς αυτή ενδείκνυται για όλους. Δεν είναι λοιπόν ποτέ ούτε πολύ νωρίς ούτε πολύ αργά για την υγεία της ψυχής. Η φιλοσοφία λειτουργεί συμπληρωματικά για τα δυο ηλικιακά άκρα. Ούτε οι νέοι πρέπει να θεωρούν τον εαυτό τους ανώριμο για τη φιλοσοφία, ούτε φυσικά και οι γέροντες να αισθάνονται ότι πέρασε γι' αυτούς η κατάλληλη εποχή για ενασχόληση μ' αυτήν. (βλ. *οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδείς ἐστὶν οὔτε πάρωνος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν νύγαινον.*)

Στο ποίημα, **ο Μπόρχες εκφράζει αμφιθυμία σχετικά με το αναπόφευκτο των γηρατειών.** («*Τα γερατειά... της ευτυχίας μας*») Μαζί με την πάροδο του χρόνου αναπόδραστα έρχονται σημάδια φυσικής φθοράς, όπως η τύφλωση. Η κεντρική μεταφορά της γήρανσης και της τυφλότητας καθρεφτίζει τη μοίρα του Μπόρχες: όπως ο πατέρας του, έτσι και ίδιος έχασε σιγά-σιγά την όρασή του στα 50 και 60 του. Σε αυτό το είδος μειωμένης ζωής, («*το ζώο πέθανε ή πεθαίνει όπου να 'ναι*») ταυτόχρονα, το άτομο δεν ελέγχεται πλέον από φυσικές επιθυμίες, καθώς το «πνεύμα» του είναι αυτό που απομένει. **Αν και οι περισσότεροι άνθρωποι θα έβρισκαν την τύφλωση τρομερή για να την αντέξει κανείς, ειδικά αν συνέβη δεκαετίες νωρίτερα από το συνηθισμένο, ο Μπόρχες διαπιστώνει ότι έχει απλοποιήσει τη ζωή του.** Στη νέα ασκητική του ύπαρξη, κοιτάζει πίσω τη ζωή του και δηλώνει: «*Πάντοτε στη ζωή μου ήρθαν όλα άφθονα*». Αυτή η δήλωση δείχνει ότι **η τύφλωση τον ανάγκασε να εντοπίσει τα πράγματα στη ζωή που είναι πραγματικά σημαντικά και να πετάξει τα ασήμαντα.** Αυτή η αντίληψη της ζωής παραπέμπει στην επικούρεια φιλοσοφία όχι ως απλής θεωρητικής γνώσης αλλά ως τρόπου ζωής. Ο φιλοσοφημένος τρόπος ζωής μπορεί να οδηγήσει τον άνθρωπο στην ευδαιμονία, η οποία αποτελεί και στην επικούρεια διδασκαλία τον απώτερο στόχο του ανθρώπου, το τέλος της ζωής του. Η ψυχική οδύνη, ο σωματικός πόνος και η συνακόλουθη ταραχή της ψυχής είναι για τον Επίκουρο παγίδες που απειλούν την ηρεμία του ανθρώπου και ακυρώνουν την ευδαιμονία, την ευτυχία του. Αλλά ο φιλοσοφημένος τρόπος ζωής λειτουργεί ως θεραπεία μιας ζωής που ασθενεί· η ευτυχία είναι αποκατάσταση της χαμένης υγείας και η φιλοσοφία θα οδηγήσει προς αυτήν λειτουργώντας ιαματικά. («*τὸ κατὰ ψυχὴν νύγαινον*»).

Ο Μπόρχες συνεχίζει με το επιχείρημά του ότι **η τύφλωση οδηγεί σε διορατικότητα**, δηλώνοντας, «*Ο Δημόκριτος ο Αβδηρίτης έβγαλε τα μάτια του για να σκέφτεται. ο χρόνος ήταν ο δικός μου ο Δημόκριτος*». [Εδώ, παραπέμπει

στον προ-σωκρατικό φιλόσοφο Δημοκρίτο, ο οποίος θυρλείται ότι έχει τυφλωθεί με καυτό γυαλί για να δείξει την περιφρόνησή του για την ανθρώπινη ανοησία και την παραπλανητική εμπειρία της αίσθησης.] Ο Μπόρχες δηλώνει ότι αν και δεν μπορεί πλέον να διαβάσει, η τύφλωση είναι *«μια γλυκύτητα, μια επιστροφή»*, παρά οδυνηρή εμπειρία καθώς *«αυτό το μισοσκόταδο»* δεν είναι ικανό να τον πληγώσει. **Ο Επίκουρος, όντας και ο ίδιος φιλάσθενος αντιμετώπιζε τη ζωή με αισιοδοξία. Επομένως, εστίασε στην αποφυγή του πόνου και του άλγους, που πρέπει να αποτελεί την επιδίωξη του συνετού ανθρώπου, ώστε να γίνει ευτυχισμένος.** Μπορεί ο Μπόρχες να τυφλώνεται και να βιώνει τις σωματικές επιπτώσεις των γηρατειών και της κλονισμένης του υγείας, όμως τα διαβάσματά του, οι εμπειρίες του, η στάση ζωής που επιλέγει τον συντροφεύουν πάντα καθώς αν και δεν είναι σε θέση πλέον να διαβάσει μπορεί να σκέφτεται. **Έμμεσα υποστηρίζεται και η αναγκαιότητα της καταφυγής στη φιλοσοφία όσο κανείς είναι νέος.** Αυτή η αποστομωτική έκφραση της τυφλότητας του γήρατος δείχνει ακριβώς ότι κανείς πρέπει να φιλοσοφεί από τη νεανική ηλικία. **Αντίστοιχα ο Επίκουρος υποστηρίζει την αναγκαιότητα της ενασχόλησης με τη φιλοσοφία για κάθε ηλικιακή ομάδα.** (*«ὥστε φιλοσοφητέον καὶ νέω καὶ γέροντι»*).

Ο Μπόρχες λοιπόν υπερθεματίζει την επικούρεια προτροπή για φιλοσοφία σε κάθε ηλικία. Στην Επιστολή προς Μενουκέα ο **Επίκουρος παρουσιάζει τον ηλικιωμένο αφενός να έχει αποκομίσει μέγα όφελος από τη φιλοσοφία καθώς ο φιλοσοφικός στοχασμός υπερνικά τον χρόνο και τον καθιστά για πάντα νέο, χάρη στις βιωμένες εμπειρίες του.** Έτσι, στην πορεία της ζωής του προς τα γηρατεία θα ανανεώνεται, θα ξανανιώνει και θα αντιμετωπίζει σα να παραμένει νέος ό,τι του συμβαίνει, νιώθοντας παράλληλα και ευγνωμοσύνη για όσα ζει και έχει ήδη βιώσει. Και μάλιστα αυτή η «βιωμένη ευτυχία» είναι που λειτουργεί σαν συνοδοιπόρος που τον συντροφεύει και του δίνει δύναμη θεραπευτική. Θα ξέρει ότι δεν έζησε μάταια, άχαρα ή ρηχά. (*«τῷ μὲν ὅπως γηράσκων νεάζῃ τοῖς ἀγαθοῖς διὰ τὴν χάριν τῶν γεγονότων»*). Εξίσου καταλυτική αφετέρου είναι η θετική επίδραση της φιλοσοφίας και για τον νέο (*«τῷ δὲ ὅπως νέος ἅμα καὶ παλαιὸς ἢ διὰ τὴν ἀφοβίαν τῶν μελλόντων»*) ο οποίος χάρη στη φιλοσοφία θα νικήσει τους φόβους του. **Ο νέος, που ηλικιακά τον χαρακτηρίζει η ανωριμότητα, θα εμπλουτίσει χάρη στη φιλοσοφία το πνεύμα και την ψυχή του, θα υπερβεί την ηλικία του και θα ωριμάσει με τη βοήθεια της φιλοσοφίας.** Αυτό το όφελος συνδέεται με τη θεωρία του Επικούρου για τον ιαματικό και χαρακτήρα της φιλοσοφίας. Θεραπεύει τα πάθη της ψυχής όπως είναι ο πόνος, ο φόβος, η λύπη, η στέρηση, η ηδονή που υποδουλώνουν το πνεύμα του, τον αποπροσανατολίζουν και τον αποδυναμώνουν. Κυρίαρχοι φόβοι του είναι ο φόβος για το θάνατο, το Θεό, τη φύση και τον πόνο. **Επιπλέον ο στόχος της φιλοσοφίας είναι και διδακτικός, καθώς μαθαίνει τον άνθρωπο να βρίσκει**

τα όρια του πόνου και της ηδονής. Γι' αυτό και είναι καίριας σημασίας η χρήση του οξύμωρου σχήματος («γηράσκων νεάζη» - «νέος ἄμα καὶ παλαιός»).

Τέλος ο Μπόρχες παρουσιάζει ως απώτερο στόχο της ύπαρξής του την αυτοσυνειδησία. **Η πάροδος του χρόνου και οι εμπειρίες της ζωής συνέβαλαν στην κατάκτηση της αυτογνωσίας του ποιητή. Με παρόμοιο τρόπο η φιλοσοφία βοήθησε τον Επίκουρο να απαλλαγεί από τον φόβο του θανάτου.**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΔΙΔΑΚΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- Γ1.** Γιατί αφενός όσοι από τους πολίτες διαχειρίζονται τις δικές σας υποθέσεις και σας εξασφαλίζουν χρήματα, δίνουν (: προσφέρουν) σε εσάς κάτι άλλο ή τα δικά σας; Όσοι αφετέρου έγιναν στρατηγοί και κατορθώνουν κάτι καλό για την πόλη, τι διαφορετικό κάνουν για εσάς, αν τύχει να κάνουν κάτι καλό, από το να σας υποβάλλουν σε ταλαιπωρία και κινδύνους και επιπλέον από το να δαπανούν χρήματα του δημοσίου;
- Γ2.** Ο Ανδοκίδης γνωρίζει ότι είναι εκτεθειμένος απέναντι στην κοινή γνώμη των Αθηναίων για την ασέβειά του προς τους θεούς. Δεν έπαψε όμως ποτέ να ενδιαφέρεται για την πόλη του και πάντοτε το δικό της καλό επιδίωκε να υπηρετήσει, ακόμη και όταν βρέθηκε έξω από τα σύνορά της, διωγμένος από τους ολιγαρχικούς. Αυτή τη στάση του περιγράφει μπροστά στην Εκκλησία του Δήμου, προκειμένου να πετύχει την πολυπόθητη επάνοδό του στην Αθήνα. Και για να πείσει τους συμπολίτες του ώστε να εγκρίνουν το αίτημά του, προβαίνει σε σύγκριση των δικών του ευεργετικών πράξεων προς την πόλη με αυτές των πολιτών που διαχειρίζονται συλλογικές υποθέσεις ή των στρατηγών που αναλαμβάνουν στρατιωτικές επιχειρήσεις. Προσπαθεί να κεντρίσει το συναίσθημα των Αθηναίων, γι' αυτό και τους επισημαίνει ότι όσα καλά έχουν προκύψει στην πόλη οφείλονται στη δική τους συμμετοχή και στους δικούς τους κόπους: αν η πόλη ευημερεί, είναι γιατί οι πολίτες ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους [*«ὅσοι τῶν πολιτῶν τὰ ὑμέτερα πράγματα διαχειρίζοντες ἀργύριον ὑμῖν ἐκπορίζουσιν, ἄλλο τι ἢ τὰ ὑμέτερα ὑμῖν διδόασιν;»*], και αν οι στρατηγοί πετυχαίνουν νίκες, είναι γιατί οι πολίτες δεν υπολόγισαν τη ζωή τους μπροστά στη σωτηρία της πόλης [*«ὅσοι στρατηγοὶ γενόμενοι καλὸν τι τὴν πόλιν κατεργάζονται, τὸ ἄλλο ἢ μετὰ τῆς τῶν ὑμετέρων σωμάτων ταλαιπωρίας τε καὶ κινδύνων, καὶ ἔτι τῶν κοινῶν χρημάτων δαπάνης, ποιοῦσιν ὑμᾶς εἴ τι τυγχάνουσιν ἀγαθόν;»*]. Κατά συνέπεια, η τιμή και η δόξα ανήκει περισσότερο στους ίδιους και όχι στους πολιτικούς και στρατιωτικούς που διοικούν την πόλη. Αυτοί που διοικούν έγιναν με τις αποφάσεις τους η αιτία για τη δική του φυγή, επειδή έτσι προστάτευαν τα δικά τους συμφέροντα και όχι αυτά της πόλης. Αφού, λοιπόν, και ο ίδιος προσέφερε, όπως και κάθε Αθηναίος πολίτης, υπηρεσίες αγαθές στην Αθήνα, εκτιμά ότι είναι στο χέρι

των πολιτών της να συναινέσουν και να επιτρέψουν την επιστροφή του σε αυτή, αγνοώντας τους φορείς τη πόλης, όταν αποφασίζουν αυθαίρετα και εκδικητικά σε βάρος των μελών της. Γιατί μεγαλύτερη αξία έχει εκείνος ο πολίτης που, χωρίς να υπολογίσει δαπάνες και πόνους, στρατεύεται στην υπηρεσία των συμπολιτών του και τα δικά τους συμφέροντα ικανοποιεί με τις πράξεις του. [*«Ἄλλ' οὖν γινώσκειν γε χρή ὅτι ἐκεῖνος ἂν εἴη πολὺ πλείστον ἄξιος ἀνὴρ, ὅστις τοῖς ἑαυτοῦ παρακινδυνεύων χρήμασί τε καὶ σώματι τολμῶη ἀγαθὸν τι ποιεῖν τοὺς ἑαυτοῦ πολίτας»*].

Γ3.α.

- **ἑαυτοῦ:** *ἑαυτῶν, σφῶν αὐτῶν, αὐτῶν* (αρκεῖ και ένας τύπος για να θεωρηθεῖ ορθή η απάντηση), **ὄτ'οὖν:** *οἰστισιοῦν*
- **i.πλέονα - πλέω / πλείονα – πλείω / πλείν** (αρκεῖ και ένας τύπος για να θεωρηθεῖ ορθή η απάντηση) **ii.(ὧ) πολῖτα iii. τῶν ἀξίων**

Γ3.β.

- *ιδέ, διένεγκε, δὸς*
- **οριστική: στεφανοῖ, υποτακτική: στεφανοῖ.**

Γ4.α.

- **τὰ τοιαῦτα:** υποκείμενο του ρήματος *διαφέρει* (αττική σύνταξη)
- **ὑμῖν:** ἐμμεσο αντικείμενο του ρήματος *διδόασι*
- **αὐτῶν:** γενική παραθετική στη λέξη *τῆς σφετέρας*
- **ἐκείνοις:** δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου (:δοτική του ποιητικού αἰτίου) στη λέξη *τῶν ἡμαρτημένων.*

Γ4.β.

- **ὥς ὄντες:** αιτιολογική μετοχή. Συνοδεύεται από το μόριο *ὥς*, επειδή δηλώνει υποκειμενική αιτιολογία. Η μετοχή αναλύεται σε δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση: *ὥς εἰσι.*
- **i.** Δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση. Εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο *ὅτι*, επειδή δηλώνει αντικειμενική κρίση.
- **ii.** Ἄλλ' οὖν γινώσκειν γε χρή ὅτι ἐκεῖνος *ἂν ἦν* πολὺ πλείστου ἄξιος ἀνὴρ. [Μετατροπή της ἐγκλίσης σε **δυνητική οριστική**, για να δηλωθεῖ το μη πραγματικό.]